

Sindrom otuđivanja roditelja („Parental Alienation Syndrome“-PAS)

U ovom članku autori iznose viđenje Sindroma otuđivanja roditelja tzv. PAS sindrom, temeljeno kako na stručnoj literaturi koja se spominje u tekstu, tako i na vlastitom iskustvu rada na sličnim predmetima.

I. Sindrom otuđivanja roditelja (PAS) u stručnoj teoriji definira se kao set radnji i strategija koje jedan roditelj koristi kako bi potkopao i umiješao se u odnos djeteta s drugim roditeljem.

Takvo ponašanje pojavljuje se najčešće u procesima tijekom ili nakon okončanja zajednice bivših partnera, a vezano za uređenje susreta i viđanja djeteta sa onim roditeljem s kojim dijete ne živi.

Izvor: 1. Članak „Parental Aleination Syndrome, Understanding it-Strategies to fight it“, NPO July 2013, Michelle Jones, LCSW
2. Članak „Parents who have successfully fought – Parental Alienation Syndrome“, Jayne A. Major, Ph.D.

Riječ je o nizu oblika ponašanja, odnosno verbalnih i neverbalnih poruka jednog roditelja, koji djetetu namjerno i sustavno „stvara“ negativnu sliku o drugom roditelju, s ciljem isključivanja tog drugog roditelja iz života djeteta i otuđivanja djeteta od drugog roditelja, iako za to ne postoji razlog koji bi proizlazio iz odnosa roditelj-dijete.

Izvor: Članak „Sindrom otuđenja od roditelja“, Ljubica Hajnić, prof. Psihologije, CZSS Zagreb, Podružnica Dubrava

II. Kada se pokušava odgovoriti na pitanje kako prepoznati PAS sindrom, treba reći da se ovaj Sindrom **očituje u slijedećem:**

a) U okviru navedenog sindroma postoje tri uloge („patološki trokut“) - žrtva, spasitelj i zlostavljač, a koje uloge čine patološki trokut unutar navedenog sindroma.

b) PAS sindrom primarno se javlja u postupcima kada postoji borba vezana za roditeljsku skrb nad djecom. Problematično ponašanje se ponajprije manifestira kao djetetovo klevetanje jednog roditelja, bez opravdanog razloga, a što je rezultat ponašanja i postupaka drugog roditelja.

c) Problematične radnje koje obilježavaju navedeni PAS sindrom jesu: ogovaranje drugog roditelja, ograničavanje kontakta djeteta s drugim roditeljem, brisanje drugog roditelja iz života djece (zabrana spominjanja drugog roditelja, zabrana slika drugog roditelja, ...), prisiljavanje djeteta na odbijanje drugog roditelja, stvaranje lažnog dojma da je drugi roditelj opasan, prisiljavanje djeteta na izbor, onemogućavanje ili ograničavanje kontakta djetetu s obitelji drugog roditelja i sl.

d) Roditelj-otuđivatelj ujedno upućuje djeci poruke poput: „*Ja sam jedini roditelj koji te voli i mene trebaš da bi se dobro osjećao*“, „*Drugi roditelj je opasan*“ i sl., čime dijete dobiva poruku da je bezvrijedno i nevoljeno, te da je jedino dobro za zadovoljenje tuđih potreba.

Navedeno predstavlja **srž psihičkog zlostavljanja** (emocionalnog zlostavljanja).

e) U odnosu na dijete postoje **dva simptoma** sindroma roditeljskog otuđivanja, a to su:

-
- činjenica da je dijete izloženo posljedicama narušenog odnosa roditelja, te
 - psihičko zlostavljanje djeteta.

Ovdje se upućuje na članku „*Parental Alienation Syndrome, Understanding it-Strategies to fight it*“, NPO July 2013, u kojem autor, Michelle Jones, LCSW, **psihičko zlostavljanje djeteta** definira kao:

„Namjerno verbalne ili stvarne radnje jednog djetetovog roditelja koje rezultiraju ili će rezultirati značajnim psihičkim oštećenjem djeteta“.

III. Kada se postavi pitanje o kojim se konkretno radnjama radi, iz kojih se može prepoznati navedeni PAS sindrom, treba reći da roditelj-otuđivatelj **najčešće poseže za sljedećim radnjama:**

- podrška djetetu kada isto odbija posjet drugom roditelju
- dopuštanje djetetu da samo bira hoće li posjetiti drugog roditelja, iako sud takvu mogućnost djetetu nije dopustio
- govorenje djetetu o tome zašto je brak propao i davanjem detalja vezano za razvod
- nedopuštanje drugom roditelju pristupa medicinskim ili školskim izvješćima djeteta, te izvanškolskim aktivnostima
- krivljenje bivšeg supružnika zbog nedostatka novaca, promjena u životu ili drugih problema, u prisutnosti djeteta
- rigidno provođenje plana viđanja bez ikakvog razloga osim osvete bivšem supružniku
- iznošenje uvjerenja da je bivši supružnik opasan zato jer su postojale svađe u prošlosti
- lažne optužbe za zlostavljanje, ovisnost o drogama ili alkoholu, odnosno neke druge nezakonite aktivnosti
- govorenje djeteta da ima razloga biti ljuto na drugog roditelja
- davanje razloga djetetu da se osjeća ljutito prema drugom roditelju, iako dijete nema sjećanje na događaj zbog kojeg treba biti ljuto
- posebni znakovi, riječi, tajne ili jedinstvena značenja između djeteta i jednog roditelja
- namjera korištenja djeteta kao svjedoka protiv drugog roditelja
- traženje od djeteta da špijunira i skuplja informacije koje će se kasnije koristiti protiv drugog roditelja
- davanje djetetu osjećaja da će povrijediti jednog roditelja ako se dobro provede s drugim roditeljem
- ispitivanje djeteta o privatnom životu drugog roditelja
- „spašavanje“ djeteta od drugog roditelja iako nema nikakve opasnosti.

IV. Treba znati da postoje **četiri kriterija** koji služe kao smjernice za otkrivanje navedenog sindroma, a to su:

1. Onemogućavanje pristupa i kontakta

U cilju onemogućavanja susreta i kontakata djeteta s drugim roditeljem, roditelj-otuđivatelj često kao opravdanje koristi argument da to sve čini radi zaštite djeteta, s obrazloženjem da se dijete nakon susreta s drugim roditeljem loše osjeća, da su posjeti uznemirujući za dijete i da je djetetu nakon posjeta drugom roditelju potrebno dugo vremena da se opet prilagodi na normalne uvjete života.

Poruka koju jedan roditelj na taj način šalje djetetu jeste da se drugi roditelj ne treba tretirati kao član obitelji, već kao iritantni poznanik s kojim se dijete mora nekada susresti, tako da dijete počne gledati na susrete s drugim roditeljem kao na zadatak koji mora ispuniti, te se često bilo kakva mala promjena u rasporedu koristi kao izgovor da se susret djeteta i drugog roditelja uopće ne održi.

Također, dijete dobiva poruku da je jedan roditelj superiorniji u odnosu na drugog roditelja.

2. Neosnovane optužbe za zlostavljanje

Roditelj-otuđivatelj koristi svaku priliku za lažne optužbe drugog roditelja.

Najgori oblik lažnih i neosnovanih optužbi jest ona za zlostavljanje.

3. Pogoršanje u odnosu nakon razdvajanja

Opće je poznato da se odnos roditelja i djece ne narušava sam po sebi, naročito ne ako je prije razdvajanja bio topao i intiman. Stoga se naglo i neočekivano narušavanje odnosa drugog roditelja i djeteta treba tretirati kao važan pokazatelj prisutnosti otuđivanja.

Naime, ako je otac prije razvoda braka imao dobar odnos s djetetom, te i dalje pokušava održati dobar i pozitivan odnos, a dijete ga ne želi vidjeti, tada se opravdano treba javiti sumnja da je prisutan PAS sindrom.

Naime, djeca ne gube interes za roditeljima samo tako, te se ne udaljuju od roditelja s kojim ne žive samo iz razloga jer ne žive zajedno.

Za takve poteze djeca moraju biti „napadnuta“. Stoga drastična promjena u odnosu roditelja koji ne živi s djetetom i djeteta može biti pokazatelj da je prisutan postupak otuđivanja jednog od roditelja.

4. Djeca reagiraju intenzivnim strahom

Često je roditelj-otuđivatelj upravo i sam tjeskobna osoba, uznemirena sa vlastitim problemima i psihološkim poteškoćama.

Iz navedenog razloga roditelj-otuđivatelj često pristupa prema djetetu iznimno kontrolirajuće, koristeći izraz poput „*Ili kako ja kažem ili nikako*“.

Često se događa da neposluh od strane djeteta može imati za dijete vrlo ozbiljne posljedice, kao npr. odbacivanje od strane roditelja-otuđivatelja, manjak ljubavi i sl.

Također se ističe da se sindrom otuđivanja roditelja odvija u okolini koja se temelji na strahu, a strah je za roditelja-otuđivatelja „gorivo“ za daljnje provođenje otuđivanja drugog roditelja.

V. Izloženost djeteta PAS sindromu nije zanemarivo. Manipulacija koju dijete doživljava od strane roditelja-otuđivatelja kod djeteta može izazvati (a vrlo često i izaziva) sljedeće **posljedice**:

- dijete uči udovoljavati drugima i roditelju s kojim žive
- onemogućava se pravilan razvoj djeteta
- uči da je OK lagati i imati tajne
- uči biti manipulativno i iskorištavati druge
- uči suzbiti emocije
- uči mrziti
- ima nisko samopouzdanje
- dijete nije sretno i skriva tugu
- ne uči samostalno misliti
- ovisno je o roditelju-otuđivatelju
- boji se ostavljanja
- želi ljubav i odobravanje roditelja-otuđivatelja
- vidi samo loše u odnosu na drugog roditelja, a samo dobro u odnosu na roditelja-otuđivatelja
- ne pokazuje krivnju niti žaljenje
- ne pokazuje zahvalnost za darove
- potiskuje krivnju za loše postupanje prema drugom roditelju
- izloženo je depresiji i naučeno bespomoćnosti.

VI. Stručna teorija ovog Sindroma ukazuje na još jedan važan razlog zbog kojeg izloženost djeteta ovom Sindromu ostavlja na dijete duboke i teške posljedice.

Naime, u članku „Parental Alienation Syndrome, Understanding it-Strategies to fight it“, NPO July 2013, Michelle Jones, LCSW, naznačeno je da učiti dijete da mrzi jednog roditelja, zapravo znači učiti dijete da mrze jedan dio sebe.

Budući djeca nisu odrasle osobe sa razvijenim karakterom i osobinama, već osobe koje se nalaze u procesu rasta i razvoja, izloženost PAS sindromu može kod djeteta uzrokovati razvijanje „mržnje prema sebi“ odnosno „uskraćivanje ljubavi prema samome sebi“.

Za pretpostaviti je da roditelj-otuđivatelj uopće nije svjestan ozbiljnosti posljedica koje njegove radnje mogu učiniti na dijete.

VII. U jednom trenutku postavlja se pitanja: *Zašto se jedan roditelj tako uopće ponaša?*

Stajalište stručnjaka je da je gore navedeno ponašanje jednog roditelja najčešće posljedica vlastitog zlostavljanja tog roditelja u razvojnoj dobi.

Zbog vlastite povrijeđenosti, za takve roditelje je imati potpunu kontrolu nad vlastitom djecom važno poput pitanja života i smrti.

Takvi roditelji ne razumiju „primanje i davanje“ u bilo kojem odnosu, „ne igraju po pravilima“, niti je vjerojatno da će poštovati sudske odluke ili naloge.

Često ne vide djecu kao zasebna ljudska bića, već ih vide kao vlastiti „produžetak“ sebe, odnosno za njih su djeca objekti koji im pripadaju.

Ne ohrabruju djecu da budu nezavisna, nego ih pretvaraju u vlastite terapeute, te često imaju promjene raspoloženja, a prema djeci nastupaju kontrolirajuće i zastrašujuće.

Nova istraživanja pokazuju da su takvi roditelji često površne, bezosjećajne i manipulativne osobe, sa stavom da trebaju i zaslužuju uvijek pobijediti. Često su manipulativne na način da izigravaju žrtvu.

Ujedno je moguće da kod istih postoji poremećaj ličnosti koji se održava u narcisoidnosti roditelja-otuđivatelja, sa pretpostavkom istog da ima posebno pravo činiti što god želi, da pravila postoje za druge ljude, ali ne i za njih, da je u redu lagati, te ne pokazuju empatiju.

Ujedno se ističe da postoje tri tipa roditelja-otuđivatelja:

1. Naivni (pasivni u odnosu s drugim roditeljem, povremeno komentiraju nešto što dovodi do ojačavanja otuđenja djeteta i drugog roditelja, ali pokazuju razumijevanja ako ima se ukaže da štete djetetu),
2. Aktivni (imaju problem s kontroliranjem emocija, kada ih se „izazove“ gube kontrolu nad onim što govore djetetu) i
3. Opsjednuti (imaju točno određenu misiju da unište odnos drugog roditelja i djeteta, njihova uvjerenja su iracionalna, nemilosrdni su...).

VIII. Pogledajmo sada kakve sve kategorije otuđivanja prepoznaje stručna teorija.

Iz stručnih članaka proizlazi da postoje **tri stupnja/kategorije otuđivanja**:

1. (Žuta) Blagi – dijete kratkoročno odbija kontakt i susrete s drugim roditeljem, ali ih ipak ostvaruje i uživa u društvu drugog roditelja.
2. (Narančasta) Umjereni – dijete učestalo odbija kontakt sa drugim roditeljem i za vrijeme druženja s drugim roditeljem nastavlja kritizirati i žaliti se na tog roditelja.
3. (Crvena) Ozbiljni – dijete snažno i uporno odbija susrete i kontakt s drugim roditeljem, spremno je na bijeg ili skrivanje samo da ne mora vidjeti drugog roditelja, a navedeno je posljedica vjerovanja djeteta da je drugi roditelj zao, opasan i/ili bezvrijedan.

IX. Za pravovremeno prepoznavanja i detektiranja PAS sindroma važno je da sva stručna tijela (kao npr. CZSS, Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba, sud i sl.) koja sudjeluju u postupcima uređivanja odnosa

Odvjetnički ured CIKAČ

Vlatka Cikač, odvjetnica, OIB 09243509020

10000 Zagreb, Ilica 253, www.cikac.com

Tel.: +385 (0)1 / 242-00-92, Fax.: +385 (0)1 / 242-00-94, Mob.: +385 (0)91 / 566-966-7

E-Mail: ured@cikac.com, anwalt@cikac.com, law@cikac.com

roditelja i djeteta po prestanku zajednice roditelja budu educirana za prepoznavanje ovog Sindroma kao i za poduzimanje odgovarajućih mjera u cilju zaštite kako djeteta, tako i roditelja.

Sve iz razloga što se želi izbjeći da stručne osobe budu „uhvaćene u dramu“ stvorenu od strane jednog roditelja, odnosno da postanu dio sustava otuđivanja „organiziranog“ od strane roditelja-otuđivatelja, u kojoj igri iste postaju „profesionalni spasitelji“, te donose odluke kojima nepotrebno preporučaju odvajanje, odnosno razdvojenost djeteta od jednog roditelja.

Drugim riječima, ne prepoznavanje PAS sindroma, u vidu donošenja odluka kojima se dijete i roditelj namjerno razdvajaju, može uzrokovati nepopravljivu štetu kako za dijete tako i za roditelja.

Zbog navedenog razloga iznimno je važno da sve stručne službe i osobe koje sudjeluju u postupku razvoda braka budu spremne prepoznati pokazatelje PAS sindroma.

Ako stručne osobe ne bi bile upoznate sa PAS sindromom i ne bi bile u stanju isti prepoznati, iste bi prilikom donošenja odluke o roditeljskoj skrbi, viđanju djece i sl. mogle „prouzročiti“ više štete nego dobra.

X. Što se tiče načina terapije PAS sindroma, stajalište stručnjaka je da pokušaj rješavanja situacije primjenom metode mirenja/medijacije predstavljamo samo gubitak vremena, te da samo iskusni terapeut/psiholog/psihijatar može popraviti ponašanje roditelja-otuđivatelja.

Izlječenje je moguće samo u kontekstu stvaranja kvalitetnog odnosa djeteta sa otuđenim roditeljem.

U svakom slučaju za zaključiti je da se kvalitetnija rješenja postižu onda kada postoji suradnja roditelja-otuđivatelja, što je nažalost najčešće posljedica tek sudske prisile roditelju-otuđivatelju da se uključi u određene postupke (kao npr. kod Poliklinike za zaštitu djece grada Zagreba, kod Obiteljskog centra, kod CSS, kod različitih udruga i sl.) i poduzme određene radnje u cilju razvijanja pozitivnog odnosa djeteta i drugog roditelja.

Vlatka Cikač, mag.iur. u suradnji sa
Suzana Blanuša, mag.iur.

